

TREBALL FINAL DE GRAU EN MESTRE/A D'EDUCACIÓ PRIMÀRIA

TÍTOL:

EDUCACIÓ PER A LA PAU DES DE LA LIJ

Nom de l'alumna: Alba Francisco Segarra

Nom de la tutora de TFG: Consol Aguilar Ródenas

Àrea de coneixement: Didàctica de la Llengua i Literatura

Curs acadèmic: 2016/2017

AGRAÏMENTS

Agrair a Consol Aguilar Ródenas, tutora de TFG i tutora de l'assignatura Didàctica de la Llengua i Literatura, per la seua constància, la seua paciència, els seus consells però, sobretot, el seu compromís en la meua formació com a futura mestra ja que m'ha permet créixer tant professionalment com personal.

ÍNDEX

1. Justificació del tema: relat de vida.....	5
2. Objectiu TFG.....	7
3. Necessitat d'una formació inicial en LIJ com a mestra.	
3.1 Criteris per a saber seleccionar LIJ de qualitat estètica i literària.....	8
4. L'àlbum en la LIJ.	
4.1 Què és un àlbum?	10
4.2 De la teoria a la pràctica: l'àlbum a l'escola.....	11
5. Anàlisi de l'àlbum il·lustrat: La història d'Erika.	
5.1 Per què aquest àlbum?	12
5.2 Anàlisi de l'àlbum: La història d'Erika.....	13
5.3 Anàlisi de les il·lustracions i dels textos.-.....	14
6. L'àlbum a l'escola: una experiència de lectura crítica en l'aula de 5é de primària.	
6.1 Abans d'anar, què fer?	15
6.2 A l'escola contacontes.	17
7. Transformacions des del TFG com a futur mestre.	21
8. Bibliografia.....	22
9. Annex.....	24
9.1. Anàlisi de les il·lustracions.....	25
9.2. Experiència lectora.....	48

1. Justificació del tema

He acabat batxillerat, ara que faré?, em preguntava. Havia de triar una carrera que m'agrades i amb la qual pogués créixer com a persona. Magisteri, sí. Una decisió elegida amb molta cura perquè l'aprenentatge i els valors de nens i nenes anaven a dependre de mi; havia de ser una decisió clara i contundent. El fet d'elegir mai m'ha agradat però en la vida s'ha de prendre decisions, les quals poden eixir bé o mal però de totes elles s'aprèn.

Així doncs, fa quatre anys començava una nova etapa, la que donaria pas al meu futur professional però també personal. I amb ella un altra decisió a prendre: un tema per al treball de fi de grau que em crides realment l'atenció i amb el qual pogués gaudir al llarg de tota la seva elaboració i no penedir-me d'haver-lo elegit. Fins a aquest últim any no ho tenia clar. Finalment, vaig decidir enfocar-lo cap a la temàtica de la literatura infantil i juvenil (LIJ) gràcies a l'assignatura de Didàctica de la llengua i literatura (DLL) dirigida per la professora Consol Aguilar ja que, em va despertar l'interès en aquest món.

Tal vegada vos pregunteu per què aquest interès? Doncs, esdevé per la meva biografia lectora ja que, d'ençà que era menuda la lectura ha sigut per a mi un món llunyà i no ha estat quasi present en la meua vida. Al meu parèixer, aquesta situació es troba relacionada amb el fet que sempre se m'ha presentat un llibre per a llegir-lo i seguidament fer un examen, provocant en mi un rebuig cap a la lectura. Considerava la LIJ com un món avorrit del qual no hi podia gaudir.

Però arribat aquest any, després d'haver treballat l'assignatura DLL m'he adonat que estava equivocada i que tot aquest món que se m'havia presentat d'una forma era totalment el contrari. Per tant, ha sigut aquest curs quan he pogut conèixer i ser conscient de tots els avantatges i oportunitats que ens ofereix el món de la literatura infantil i juvenil. És per això que el meu TFG vull enfocar-lo a cap a la LIJ ja que, mitjançant ella es pot arribar a una perspectiva crítica, reflexiva i transformadora que permet als nens i nenes aprendre però sobretot sentir-se iguals i lliures.

Com recull Consol Aguilar en paraules d'Isabel Tejerina (1996):

Una literatura infantil y juvenil multicultural y comprometida que no apele a la sensiblería y la compasión, sí a la sensibilidad, el análisis crítico y la implicación personal solidaria para impulsar los cambios. (p. 4)

Així doncs, el meu treball en aquest TFG serà apropar als més menuts i menudes la lectura com un espai d'aprenentatges que els permeta rebre coneixements però també valors i sentiments per saber apreciar i respectar als seus companys. De la mateixa manera, adquirir un pensament crític

i reflexiu amb el qual puguen canviar el món per eradicar els estereotips, prejudicis i desigualtats que la societat hi conté.

A més a més, l'instrument per treballar tots aquests continguts a l'aula de primària serà l'àlbum. L'elecció d'aquest bé donada gràcies a tot el treball que he estat realitzant al llarg d'aquest curs en l'assignatura de DLL ja que, mitjançant la tertúlia literària dialògica he pogut conèixer millor i veure des d'altra perspectiva la situació actual provocant en mi un canvi en la meua visió respecte a la lectura i transformant la meua forma de veure el món. La lectura dialògica, com remarca Aguilar seguit Freire (2016:2): "és emancipadora perquè la lectura de la paraula ens porta a la lectura de la realitat, afavorint un pensament crític, plural i divers que ens enriqueix." Aquesta forma de treballar és pot apropar a les escoles a través del llibre àlbum.

I dins de l'àlbum, el tema elegit és la guerra. Dins de les escoles no se sol emprar aquest assumpte; doncs com altres temes, s'engloben dins d'un món tabú i s'intenta que passen desapercebuts ja que es considera que pot apropar la violència. I me pregunte, els videojocs, les notícies que veuen diàriament a la televisió o les actuacions de la vida quotidiana no els apropa a la violència? No som conscients però es troben en continua relació amb imatges violentes de la guerra i per a ells i elles és un tema normalitzat; òptim per a treballar dins de l'aula.

D'aquest mode, considere necessari la introducció d'aquest tema dins de les aules per fer conscients a l'alumnat de que signifiquen els conflictes bèl·lics, de les conseqüències que té, de la memòria històrica i de la necessitat de pau en la societat.

Per tant, a través de la investigació, la teoria i la pràctica, el treball de final de grau referirà a la LIJ ja que, la considere una bona ferramenta per treballar diversitat de temes i ajudar al nen i a la nena a aprendre, a la mateixa hora que es desenvolupen com persones crítiques, reflexives, respectuoses i lliures.

2. Objectiu TFG

L'objectiu final d'aquest TFG serà:

- Ser capaç de seleccionar llibres de qualitat estètica i literària amb criteris de rigor científic com a futura mestra des d'una anàlisi amb profunditat lligada a una lectura crítica.
- Aplicar aquesta anàlisi a un producte literari complex, on interactua text i imatge, com és l'àlbum.
- Dur a la pràctica, en una acció educativa concreta a un aula de primària, aquest aprenentatge teòric i pràctic assolit (conceptualització i anàlisi), per afavorir un aprenentatge, a més professionalitzador lligat a la realitat de l'escola.

Per tant, la finalitat és vincular la **teoria**, fonamentació conceptual amb rigor, amb la **pràctica**: dur la teoria generada a la pràctica; per arribar, finalment, a la **professionalització** en funció de la formació com a futura mestra. Han d'interactuar totes aquestes vessants per evitar un coneixement fragmentat.

A més a més, es farà una aplicació real de la normativa vigent en funció a l'educació per a la pau:

- "Ley 27/2005, de 30 de noviembre, de fomento de la educación y la cultura de la paz. "
- "Ley Orgánica 2/2006, de 3 de mayo, de Educación. "
- "*DECRET 108/2014, de 4 de juliol, del Consell, pel qual estableix el currículum i desplega l'ordenació general de l'Educació Primària a la Comunitat Valenciana.*"

3. Necessitat d'una formació inicial en LIJ com a mestra

Dins del procés ensenyament-aprenentatge, tot el professorat requereix d'una formació que el permeta educar de la millor forma possible. En la majoria d'assignatures, es requereix d'un aprenentatge previ per a poder donar-les; en LIJ, també es requereix d'una formació inicial com a mestres per a ser capaços de seleccionar LIJ de qualitat estètica i literària.

El mestre o la mestra que eduque a través de la LIJ ha de tindre una mirada crítica cap allò que se'l presenta i apropar al seu alumnat aquells àlbums que els permeta desenvolupar una visió crítica del món en el que viuen.

Cal oferir una diversitat de temes, introduint amb sensibilitat també aquells que es consideren tabú, perquè tinguen una ampla visió del món i a més que els ajuden a reflexionar com a ciutadania, per ser capaços i capaces de transformar les desigualtats socials.

Tot mestre i mestra que vullga educar a través de la literatura infantil i juvenil ha de tenir clar els objectius que vol transmetre. Aquests, entre d'altres, han de ser la igualtat, la llibertat, l'autonomia i l'esperit crític perquè els i les alumnes creixin sent unes persones democràtiques, reflexives, crítiques i lliures.

A més a més, el professorat ha de tindre una bona formació en LIJ per tal de fer un bon anàlisi de l'àlbum ja siga tant de la portada, guarda, il·lustració, text o contraportada. Hem de tindre en compte, sobretot, les il·lustracions. En els àlbums apareixen moltes imatges bàsiques en la lectura crítica. Aleshores, s'ha d'analitzar-les amb deteniment, sent crítics, per a traure tota la informació i poder transmetre aquest esperit a l'alumnat per tal de que siguen ells mateixos els que les analitzen i arriben les seues pròpies conclusions.

Com remarca Garralón (1999):

La literatura para niños necesita espacios de opinión y crítica. En la medida en que éstos existan, se dará mayor variedad en cuanto a las tendencias y en cuanto a la diversidad de juicios que la crítica sea capaz de generar. Es importante, por tanto, reclamar estos espacios [...] para que sean instrumentos útiles para quienes queremos potenciar una literatura infantil de calidad. (p.1)

3.1 Criteris per a seleccionar LIJ de qualitat literària i estètica.

En l'actualitat, el professorat no té una formació inicial en LIJ i per tant, no té criteris acadèmics per poder seleccionar llibres de LIJ de qualitat estètica i literària com a conseqüència de la mancança de formació curricular.

La motxilla violeta (2014:14-16), ofereix una sèrie de pautes per seleccionar bons àlbums il·lustrats que crec que són adients per a la meua pràctica futura com a mestra. Aquests són els següents:

- És important que els valors que transmeten aquestes lectures, al marge de la seva consideració com a masculins o femenins, siguin aquells que ajuden a construir un món millor, valors educatius i actituds a fomenten tant en ells com en elles -cooperació, no violència, resolució pacífica de conflictes, cuidat de persones, responsabilitat, compromís, independència i autonomia, respecte mutu.
- També és essencial que els continguts eduquin entorn de l'afectivitat i sexualitat de nois i noies, presentant diversitat d'identitats, de capacitats diverses.
- Els personatges no han de respondre a estereotips de gènere. Bé al contrari, s'ha de mostrar diversitat de models, on apareguen dones en rols actius, heroïnes valentes, decidides, emprenedores i que transgreden l'ordre social, i també xiquets delicats i fràgils, que mostrin les seves inseguretats i febleses.
- En lloc de continuar amb la tradicional assignació diferenciada de rols en funció del sexe, s'ha de mostrar a personatges masculins i femenins exercint els mateixos treballs tant en l'àmbit públic [...] com en l'àmbit privat.
- Assignar el mateix protagonisme i importància a personatges femenins i masculins, independentment de les activitats o tasques que realitzen.
- Les històries han d'estar redactades amb un llenguatge no sexista, evitant l'ús del masculí com a genèric -que invisibilitza a les dones-, i usant el masculí i el femení per nomenar i referir-se a cada sexe.
- Les il·lustracions han de reflectir igualtat de referències entre els protagonistes femenins i masculins.
- Deu d'existir un equilibri en la presència dels personatges masculins i femenins que apareixen, tant en el repartiment de papers, com en les imatges i en els diàlegs.

Així doncs, a través d'aquests criteris hem de proporcionar a l'alumnat llibres amb qualitat estètica i literària per tal de crear un bon Pla Lector i una bona biblioteca d'aula els quals fomenten l'hàbit lector i el gaudi per la lectura; que els permeta assolir una bona competència lectora i literària.

A més a més, no s'ha d'oferir una única lectura sinó que s'ha d'obrir en ventall de possibilitats i oferir diversos generes com podem ser la poesia, el teatre, la novel·la, la novel·la gràfica, el còmic i l'àlbum; s'ha de fer una selecció de LIJ diversa i inclusiva.

Per tant, per poder dur a terme aquesta educació, el professorat ha de tindre una formació inicial en la selecció de LIJ amb qualitat literària i estètica.

4. L'àlbum a l'escola.

4.1 Què és un àlbum?

El libro álbum, requiere que texto e imagen se complementen y enriquezcan. Requiere la colaboración de ambos lenguajes para crear una lectura conjunta. Un libro donde ambos códigos interactúan de manera intencionada.

(Orozco, 2009:1)

L'àlbum és un llibre on interactuen el text i la il·lustració donant tota la informació que vol transmetre l'autor-a. Cal evidenciar que tan sols amb la interacció del text i la imatge, el lector-a disposa de tota la informació i pot construir el sentit del text. Per tant, s'ha d'aprendre a analitzar les imatges críticament. Com argumenta Olivé (2011):

La interacció del text i de la il·lustració en un àlbum il·lustrat amb una finalitat narrativa provoca una motivació lectora en els nens, prou important, per a pensar en poder-se emprar sistemàticament com a recurs pedagògic a l'escola. (p.1)

És important que tot-a mestre tinga una formació en LIJ per poder veure i analitzar detingudament aquesta interacció de text i imatge per tal de comprendre tot el significat que l'àlbum està intentant transmetre. Una vegada el professorat estiga format, podrà donar les estratègies necessàries al seu alumnat per tal que siguin capaços de mirar més enllà del que veuen a primera vista ja que com assenyala Lluch (2013:1): "a l'alumnat els costa detectar, analitzar i, per tant, interpretar la informació que miren."

Hem de ser conscient que una il·lustració no es fica dins d'un llibre per a ornar-lo o fer bonic sinó que és una eina fonamental que arriba a la ment del lector-a i li ajuda a extraure el significat de l'àlbum.

4.2 De la teoria a la pràctica: l'àlbum a l'escola.

L'àlbum il·lustrat és una eina educativa que desenvolupa la part lectora i emocional dels lectors-es. És important que tot mestre-a, tinga una formació inicial en LIJ i en estratègies d'accions educatives concretes per tal d'afavorir una lectura activa, lliure, crítica i plaent.

Cal una bona animació lectora, animant a llegir des d'activitats molts diverses com poden ser els jocs o els teatres. També, és important conèixer algunes estratègies per introduir LIJ en les aules com poden ser: la selecció acurada de llibres de la biblioteca d'aula, canvi de la distribució de la classe amb espais còmodes per a llegir o llibertat en la tria de llibres i àlbums després d'una selecció prèvia del professorat.

A través d'aquestes eleccions i estratègies, la lectura ha d'oferir a l'alumnat la comprensió del significat de l'àlbum, ha de tindre un sentit en les seues vides i han de créixer com a persones crítiques i lliures. A banda d'açò, també ha d'oferir el gaudi per la lectura.

A més a més, mitjançant l'àlbum, amb la interacció de text-imatge, l'alumnat relaciona el context del llibre amb el seu propi context, afavorint la coeducació, incorporant sensacions, emocions i experiències al grup.

En general, l'àlbum és una eina per imaginar i sentir però també per a comprendre el món en el que vivim. La lectura ens permet, com argumenta Lomas (2003):

Crear contextos de aprendizaje en los que la lectura se manifieste como práctica sociocultural cuyo dominio favorece la comunicación entre las personas, el disfrute del placer del texto y el acceso al conocimiento cultural. (p.65)

5. Anàlisi de l'àlbum il·lustrat: La història d'Erika

5.1 Per què aquest àlbum?

En les escoles, el fet d'arrimar-se al món de la violència i guerra en la LIJ no és un pas molt fàcil ja que molts-es mestres intenten mantindre lluny del conflicte al seu alumnat perquè pensen que es perjudicial per a elles i elles. Però, hui en dia veuen violència i guerra en la seua vida quotidiana; és un tema que els resulta normal en el seua dia a dia.

Quan es parla de guerra no fa falta introduir imatges violentes o paraules dolentes sinó tot el contrari es pot treballar des de la pau o des de la memòria històrica. Com fa palés Centelles (2014):

Hacer entender e involucrar al alumnado con las emociones que experimentan las personas que han sufrido una guerra y darse cuenta de las consecuencias de los conflictos son algunos de los aspectos que se persiguen al leer determinados álbumes ilustrados. Si los chicos y chicas pueden familiarizarse con la naturaleza de los conflictos, ya hemos dado el primer paso hacia la educación por la paz. (p.1)

Encara que resulte una feina fàcil, es fiquen obstacles per abordar problemes socials o qüestions d'actualitat però, aquests són els temes que els apropen a la realitat i els ensenya a ser ciutadans i ciutadanes amb llibertat. No obstant, a poc a poc, s'han anat introduint alguns dels temes considerats tabús, com la guerra, però encara queda molt per aconseguir. Centelles (2014), evidència que en el conjunt de llibres i àlbums dedicats a temes de guerra:

N'hi ha de molt bons, escrits amb rigor i preocupació estètica, allunyats dels estereotips i de l'adoctrinament i que promouen reflexions sobre les conseqüències de la guerra i estimulen els valors de la pau, la cooperació i de la justícia perquè els autors de la literatura infantil i juvenil expliquen les barbaries des de diferents òptiques. (p.2)

Un exemple clar és l'àlbum elegit: *La història d'Erika*. Mitjançant ell, s'aproparà a l'alumnat el tema de la guerra per tal de fer-los conscients del que signifiquen els conflictes bèl·lics, de les conseqüències que té com per exemple, tindre un company que ha patit aquesta situació i no ha de rebutjar-lo i treballar-la des dels valors com la pau o el respecte.

5.2 Anàlisi de l'àlbum: La història d'Erika.

El text de *La història d'Erika* està escrit per Ruth Vander Zee nascuda a Chicago l'any 1944. D'ençà que era menuda s'ha trobat lligada al món de la literatura gràcies a la diversitat d'històries i contes que li contava el seu pare. L'escriptora considera la literatura com una oportunitat per a contar als nens i nenes la veritat. És el cas d'aquest àlbum ja que ens transmet la vida jueva a través d'una història real i commovedora.

Aquest, és tracta d'una autobiografia fruit d'una trobada que es va provocar en Rothemburg, Alemanya, per part de l'escriptora, Ruth, i la protagonista, Erika. L'àlbum reflecteix, a través de la història d'una supervivent, el drama que van haver de viure milions de persones pel genocidi jueu. L'àlbum és contat en primera persona, tracta de la vida d'Erika. Un dia la seva família va haver d'abandonar els seus orígens per a dirigir-se al camp de concentració. Erika tan sols era un bebè, la seva mare en un acte de desesperació i intentant cercar un futur millor per a ella, la va llançar del tren. Una família la va acollir i la va cuidar com si fora la seva filla. Així doncs, encara que va ser una supervivent, no para de fer-se preguntes sobre les condicions de vida de la seua família o de com haguera sigut la seua infància amb els seus pares. Mitjançant aquests interrogants que apareixen en múltiples ocasions, s'observa els sentiments que han marcat la seva vida. No obstant, tot el que pareix un món de tristesa, guerra i soledat, es converteix en esperança i optimisme cap al futur.

Les il·lustracions, es troben il·lustrades per l'italià Roberto Innocenti. Aquest realitza unes il·lustracions carregades de significat a partir del text de R. Vander. L'artista reproduceix la realitat amb un efecte de pel·lícula i de fotografies. És capaç de mimetitzar-se i reproduir els sentiments que l'autora vol transmetre amb les seues paraules. Juga amb els colors per a donar una alternança entre el passat, tons grisos, i el present, color; el abans i el després de la història d'Erika.

En suma, és un àlbum capaç d'emocionar-nos i fer entendre'ns la realitat. És per això que ha sigut uns dels llibres més destacats d'Alemanya, l'editorial *Kalandra* l'ofereix en quatre idiomes (català, castellà, gallec i portuguès) i es troba inclòs en el Pla Nacional de Lectura de Portugal.

5.3 Anàlisi de les il·lustracions i dels textos.

L'àlbum *La història d'Erika* es troba il·lustrat per l'italià Roberto Innocenti, aquest té un format quadrat i apaïsat.

Al llarg de tot l'àlbum, podem trobar una antítesi entre la vida i la mort reflectides en les paraules de l'escriptora i en les il·lustracions a través del blanc i negre amb el color. Aquest contrast, juga amb el abans i els després de la protagonista, és a dir, els tons grisos i beige per al passat i els colors per al present.

L'il·lustrador, a través d'aquesta diferència, vol transmetre el drama de la deportació que van haver de sofrir milers de jueus, l'opressió i tot el que no pot recordar la protagonista. En algunes de les il·lustracions amb tons obscurs, podem observar alguns punts cromàtics el quals en fan focalitzar l'atenció i apreciar els detalls de l'escena com per exemple el color groc de les estrelles de David remarcant la personalitat jueva o el color rosa de la xiqueta quan la mare la llança del tren que simbolitza l'esperança d'una nova vida. A més a més, les úniques imatges en color representen el present i les trobem al principi quan la protagonista comença a contar la història i al final quan es troba observant el tren.

Un altre punt que destaca Innocenti és la pèrdua d'identitat personal de les persones jueves a través de no mostrar el rostre o mostrar-les d'esquenes; sols ens deix veure el rostre d'Erika en la imatge del principi quan comença a contar la història, quan sa mare la llança del tren i al final quan es troba mirant el tren.

També, el tren és un símbol important al llarg de la història el qual simbolitza el salt de la vida a la mort.

Per últim, destacar que les il·lustracions semblen fotogrames d'una pel·lícula transmetent naturalisme, expressió o realisme màgic. Un efecte que utilitza molt l'il·lustrador per retractar fidelment tot el que vol expressar. Aquesta característica la podem trobar en la majoria de llibres que ha il·lustrat com per exemple *Rosa Blanca*.

Per tant, Innocenti a través de les il·lustracions, reforça tots els sentiments que Ruth Vander Zee vol representar amb el text.

*En l'annex s'inclou l'anàlisi dels textos i de les il·lustracions de l'àlbum elegit per a la realització d'aquest TFG.

6. L'àlbum a l'escola: una experiència de lectura crítica en l'aula de 5º de primària.

6.1 Abans d'anar, què fer?

Abans d'anar a l'escola per tal de posar en pràctica el meu TFG, s'ha de fer una anàlisi profunda i acurada d'allò que es vol transmetre a l'alumnat, tant del tema a treballar com del àlbum seleccionat ja que, alguns dels llibres o àlbums que es publiquen com a literatura infantil i juvenil no ho són.

És per tant, que s'ha de fer una bona anàlisi de l'àlbum escollit tant del text com de la imatge per tal d'oferir a l'alumnat el significat d'allò que estan llegint. No és qüestionable la qualitat estètica i literària.

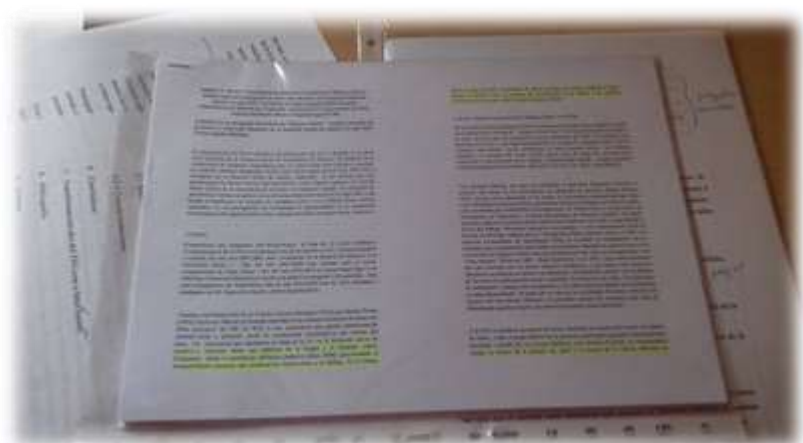
L'àlbum elegit ha sigut *la història d'Erika* de l'autora Ruth Vander Zee ja que, volia treballar a l'escola un dels temes tabús que hi ha a la societat com és el cas de la guerra per tal de fer entendre i fer conscients a l'alumnat de les conseqüències que hi ha i apropar-los a una educació per a la pau.

A més a més, abans d'anar-hi s'ha de plantejar una experiència de lectura que ajude els nens i nenes a reflexionar sobre la guerra.

*Imatges per a il·lustrar tot aquests procés:

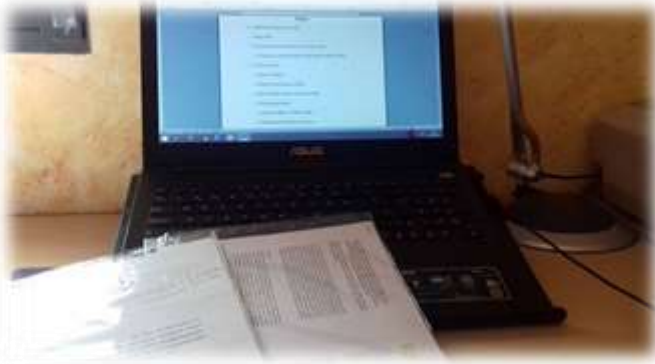
Elecció del tema i de l'àlbum:

Moltes lectures.

Elaboració de la proposta:

Primer índex.

Elecció de l'àlbum.

Tutories virtuals i presencials

6.2 A l'escola contacontes.

Després de dur a terme tota l'elaboració del treball, el que més desitjava era dur-lo a la pràctica. El centre on l'he realitzat ha sigut en el *CEIP Novenes de Calatrava* situat a la població de Burriana, concretament, en l'aula de 5é de primària amb xiquets entre 10 i 11 anys; encara que no ha sigut l'aula en la qual he estat fent la meua estada de pràctiques, ha sigut l'aula en la qual he compartit activitats d'intercicle amb la qual hi havia un ambient de confiança i complicitat.

Abans de posar-ho en pràctica, em vaig preguntar de quina forma llegir l'àlbum ja que al llarg del curs en l'assignatura DLL he treballat diferents mètodes. Finalment, vaig decidir fer un contacontes mitjançant el qual es comunica i expressa la lectura a través de la veu i el gest motivant a l'alumnat a seguir la lectura amb interès.

Com assenyala Rosedas (2016):

l'adult-a ha d'enriquir la recepció lectora dels més petits-es, amb preguntes obertes d'anada i tornada, amb observacions; ha de crear expectatives sobre el que hi haurà a la pagina següent, ha de facilitar la intervenció dels més petits-es que són els que hi veuen, dedueixen, assenyalen, etc., deixant-los que ens interrompen la lectura per opinar, reflexionar o aclarir algun concepte que desconeixen. (p.17)

A més a més, l'alumnat ha d'interpretar tot allò que s'està llegint però també ha d'interpretar les il·lustracions que en ell apareixen per tal de fer una construcció total del sentit de l'àlbum i pugui gaudir d'ell plenament.

La posada en pràctica va ser la següent:

1. Principalment, abans de començar a llegir la història d'Erika, ens vam seure a terra perquè tothom estigués còmode i pogués gaudir de la lectura.
2. Seguidament, vaig presentar el llibre. Com en l'assignatura de història havien treballat el tema de la Segona Guerra Mundial, va ser més fàcil comprendre aquest àlbum i vam poder treballar millor el seu significat.

En primer lloc, vaig ensenyar les il·lustracions de la portada i contraportada, a més de l'estrela desmuntable. Sense dir el tema del qual anàvem a tractar, molts dels nens i nenes, pel seu coneixement, van exposar que es tractava d'un àlbum al voltant de la guerra i del nazisme.

Aquests-es, van argumentar que ho sabien perquè l'estrela era l'estrela de David que els ficaven a tots els jueus per a identificar-los. Així doncs, vam repassar entre tots un poc el que consistia la història del nazisme i les conseqüències que havia tingut.

3. Al començament de la lectura, vaig llegir el títol: *La història d'Erika*, i els vaig mostrar la il·lustració de la portada i contraportada perquè m'anaren dient què història ens contaria l'àlbum. Molts d'ells van opinar que es tractaria d'una dona que havia d'anar-se'n del seu poble a causa del nazisme: *"Tots han agafat els seus equipatges i fan cola per pujar al tren i fugir dels nazis"*-va dir un xiquet. Els vaig dir que estigueren atents al text i a les il·lustracions perquè compararen la seua idea principal amb la que tindrien a la fi; però, sobretot, els vaig dir que s'oblidaren de tot i que obriren la seua imaginació i pogueren gaudir.
4. A continuació, els vaig preguntar qui creien que seria la protagonista, tots em van contestar que seria Erika. També, per anar creant un ambient de reflexió al voltant de la lectura, els vaig preguntar com creien que es sentia la protagonista, uns van contestar que alegre perquè se'n anava del seu poble lluny dels poderosos. Altres, van respondre que trista perquè els colors de les il·lustracions eren foscos. D'aquest mode, van anar imaginant-se la història però, encara els quedava molt per descobrir.
5. Així doncs, vaig començar a llegir i a mostrar-los les il·lustracions de l'àlbum. Tots els i les alumnes mostraven molta atenció. Es veien motivats, integrats i expectants en la seua lectura.
6. A llarg de la lectura, escoltava com alguns dels alumnes estaven expectants del que estaven escoltant. Alguns comentaris que vaig sentir van ser tals com: *Com poden caber tots en el tren? Necessiten respirar o Per què la mare tira a Erika del tren?*
7. En acabar de llegir i d'observar les il·lustracions, l'alumnat va canviar la sensació que els havia transmet en un principi el títol de l'àlbum. Havien comentat que pujaven al tren per fugir però ara, molts d'ells mencionaven que era tot el contrari, que no se'n anaven ells sinó que els obligaven a pujar.

Els vaig fer preguntes obertes al voltant de l'àlbum perquè els ajudés a reflexionar. Es va crear un ambient dialògic i crític on cada alumne-a mostrava els seus propis sentiments i emocions del que li havia semblat l'àlbum i entre tots vam arribar al significat del llibre.

8. Al llarg de la conversació, em va cridar l'atenció que tot l'alumnat estava participatiu, amb ganes i il·lusió de saber més al voltant d'aquest tema.

Al llarg de les reflexions, els xiquets-es preguntaven molt al voltant de la història: *per què els portaven als camps? Com sabien si una persona era jueva? Per què va llançar la mare a la filla?* Un fum d'interrogants els va sorgir després de fer la lectura. Entre tots vam estar dialogant i arribant a conclusions.

A més, van sorgir algunes reflexions molt interessants i que no m'imaginava que sorgirien perquè tan a penes les havia explicat.

Una xiqueta va comentar que la mare hauria de ser molt valenta per tirar a la seua filla per la finestra del tren, ella no sabia que hauria fet en eixa situació. Un xiquet va contestar dient que la mare preferia llançar-la perquè la xiqueta tingués l'oportunitat de viure ja que sabien que si seguia amb ella anava a morir segur. Al llarg d'aquest debat, per apropar la lectura a les seues vivències, vaig preguntar si ells, en la seua vida, havien tingut que prendre alguna decisió important. Un xiquet va respondre que els seus pares estaven separats i havia tingut que elegir quedar-se en Espanya o anar-se'n a Itàlia, una decisió difícil però lliure perquè va ser ell el que va elegir. Finalment, una xiqueta va concloure molt bé aquesta conversació, va dir que tots havíem de ser valents en la nostra vida com ho va ser la mare d'Erika i, que tots hem de prendre decisions lliurement sense deixar-nos influenciar per cap persona.

També, van captar el significat que Inocenti vol transmetre en les il·lustracions. Vaig preguntar si algú sabia que significava aquest contrast. Uns xiquets van dir que apareixia el color quan sorgia Erika. Una xiqueta va aprofundir més i va dir que les il·lustracions en color era quan apareixia Erika en el present i les que estaven en blanc i negre eren la història que estava contant la protagonista.

9. Una vegada es va reflexionar, com contava amb diversos exemplars de l'àlbum, els vaig repartir per tal que el tocaren i observaren de primera mà la història.
10. Una vegada finalitzada la pràctica del TFG amb la lectura de l'àlbum, m'he adonat de la importància d'analitzar i reflexionar de tot el que hem llegit en el text i hem vist en les il·lustracions. És evident que ells assoles no poden extraure tot el significat però ací entra la nostra feina com a persona d'apego per tal d'ajudar-los a comprendre tota la història.

També, he pogut observar com a l'alumnat se'ls apropa el tema de la guerra a través de fets històrics i imatges violentes. Veuen la guerra com un tema del que no els agrada parlar però, és una realitat per ells i elles ja que, el tenen present en el seu dia a dia.

És per això que els he apropiat una estètica alternativa de lectura de qualitat lligada a la guerra. Pense que s'hauria de tractar en les escoles amb sensibilitat mostrant la part positiva perquè siguin conscients de les conseqüències i pogueren treballar una educació per a la pau.

7. Transformacions des del TFG com a futura mestra.

Al llarg de l'elaboració d'aquest TFG la meua visió de veure i percebre el món ha canviat i he pogut definir el model de mestra que vull ser.

He après molt al voltant dels temes relacionats amb la LIJ dels quals no era conscient. Tot açò, esdevé pel cúmul de seminaris presencials que hem fet al llarg del procés del TFG que ens ha possibilitat fer lectures concretes des del rigor científic i acadèmic, aprendre a citar adequadament, adquirir tècniques de treball intel·lectual i enriquir-me a través dels coneixements, opinions, dubtes i sentiments de les companyes.

Consegüentment, ha canviat la meua perspectiva i visió sobre la LIJ. Mai haguera imaginat que a través d'ella es podrien treballar temes relacionats amb el món actual i que aquesta seria capaç d'impulsar canvis socials. Per tant, considere la LIJ com una eina educativa democràtica que permet educar persones lliures, crítiques i autònomes.

És importat que tot-a mestre tinga una formació inicial en LIJ per dur a terme aquesta educació apropant a l'alumnat una LIJ de qualitat estètica i literària afavorint una lectura activa, crítica, lliure i plaent. Com palesa Tejeria (1997):

Debemos preparar cuidadosamente a los maestros para esta tarea, no solo por el enorme valor formativo que encierra la literatura, sino por el inmenso placer que proporciona y porque estamos convencidos de que es una necesidad vital. (p.1)

Per a concloure, l'elaboració d'aquest TFG m'ha permès definir la meua personalitat com a mestra, créixer i formar-me tant a nivell personal com professional. He cercat metodologies i estratègies de treball per educar i sensibilitzar al meu alumnat a través de la LIJ oferint-los una transformació social perquè siguen capaços de qüestionar-se, investigar i expressar-se lliurement en el món que els envolta i perquè siguen els i les protagonistes del seu procés d'ensenyança-aprenentatge.

8. Bibliografia.

Aguilar, Consol. (2004) "¿Somos racistas?: sí. La lucha contra el miedo a lo desconocido y la LIJ". *CLIJ*, 172.

URL: <http://repositori.uji.es/xmlui/handle/10234/56084>

Aguilar, Consol. (2013a) "La tertulia literaria dialogica de LIJ en la formación inicial de maestros y maestras." *Revista Interuniversitaria de Formación del profesorado*, 77 (27,2), 93-102.

URL: <http://www.redalyc.org/pdf/274/27430138008.pdf>

Aguilar, Consol. (2013b) "Género y formación crítica del profesorado: una tarea urgente y pendiente." *Revista Interuniversitaria de Formación del Profesorado*, 78, 177-183.

URL: <http://repositori.uji.es/xmlui/handle/10234/95110>

Aguilar, Consol. (2016) "Actualitat de les propostes de lectura de "Mujeres Libres": accions concretes en projectes d'innovació educativa en la formació inicial de mestres al segle XXI". *CLIJ*, 172.

URL: <http://repositori.uji.es/xmlui/handle/10234/165122>

Bassedas, Laia. (2015) "LIJ i formació d'identitats des de l'àlbum "Olivia i les princeses", i el currículum d'E.I valencià" Treball Final de Grau en Mestre o Mestra d'Educació Infantil. MI1040. Curs acadèmic 2014-2015.

URL: <http://repositori.uji.es/xmlui/handle/10234/137389>

Centelles, Jaume. (2014) "War, krieg, polemos, bellum...Sobre la guerra en la literatura infantil i juvenil" *Vivir la lectura*, 236, 65-66.

URL: <https://jaumecentelles.files.wordpress.com/2014/10/8-novembre2014.pdf>

Enguix, Natalia.- López, Nerea. (2014). *La mochila violeta*. Granada: Diputación de Granada/Delegación de Oportunidades y Juventud.

URL:

<http://www.dipgra.es/uploaddoc/contenidos/11313/Gu%C3%ADa%20de%20lectura%20infantil%20La%20mochila%20violeta.pdf>

Garralón, Ana. (1999). "La crítica es bella. Cómo analizar los libros para niños". *Biblioteca virtual Miguel de Cervantes*.

URL: <http://www.cervantesvirtual.com/obra/la-crtica-es-bella-cmo-analizar-los-libros-para-nios-0/>

Lluch, Gemma. (2013) "Com analitzem la coberta d'un llibre. " *gemmalluch.com*, 20 de juliol.

URL: <http://www.gemmalluch.com/com-analitzem-la-coberta-dun-llibre/>

Lomas, Carlos. (2003). "Leer para entender y transformar el mundo" *Enunciación*, 1, 50-67.

URL: <http://revistas.udistrital.edu.co/ojs/index.php/enunc/article/view/2478/3459>

Olivé, María Dolors. (2011). "L'àlbum il·lustrat com a eina educativa per al desenvolupament lector i emocional dels lectors novells." Facultat de formació del professorat màster de recerca en didàctica de la llengua i la literatura. Universitat de Barcelona. Curs 2010-2011.

URL: http://diposit.ub.edu/dspace/bitstream/2445/23042/1/Dolors_Olive_treball_fi_master_def.pdf

Orozco, María. (2009) "El libro álbum: definición y peculiaridades". *Sincronía*.

URL: <http://sincronia.cucsh.udg.mx/orozcofall09.htm>

Tejerina, Isabel. (2005) "Literatura infantil y formación de un nuevo maestro". *Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes*.

URL: <http://www.cervantesvirtual.com/obra/literatura-infantil-y-formacin-de-un-nuevo-maestro-0/>

9. Annex

9.1. Anàlisi de les il·lustracions.

A l'inici de l'àlbum, concretament en la portada, ja es pot observar el que ens van a contar. El títol ens mostra que anem a conèixer la història d'una persona anomenada Erika.

A través de la imatge podem observar una estació de tren on hi ha persones fent cua per pujar als vagons del tren. Totes aquestes són jueves i les podem distingir perquè cadascuna porta una estrella en la seua roba. Podem afirmar que es troben en una zona de domini nazi, ja que observem la lletrera *Verboten* escrit en alemany; en català significa *prohibit*.

Per tant, es pot intuir que aquestes persones han de pujar al tren per anar als camps de concentració i no poden fugir, perquè es troben els militars, i hi ha un reixat amb piques que els impedeix el pas.

A més a més, podem trobar-hi un desmuntable, una estrella; si se desmunta es pot observar a la part posterior el color groc. Aquesta estrella era una insígnia obligatòria que portaven tots els jueus, introduïda pels nazis per ser identificats. Aquesta tenia la forma de l'estrella de David, era groga i duia escrit la paraula *jude*. El nazisme va usar aquest símbol jueu, símbol religiós, amb un significat pervers. El propòsit va ser la segregació dels jueus; una identificació racista que els discriminava de la resta de la societat.

URL: https://es.wikipedia.org/wiki/Insignia_amarilla

En aquesta imatge, a través d'un angle contrapicat, podem observar un tren allunyant-se a través de la boira. Les meues expectatives de lectura indiquen que el seu destí és un camp de concentració.

A la banda esquerra de la imatge podem observar carros de cavalls, un mitjà de transport que era utilitzat en aquella època. Potser aquests personatges estan fugint d'una mort segura; porten els carros plens d'objectes i van en direcció contraria del tren, del camp d'extermini.

Quant a l'estructura viaria podem observar com es troba ben construïda amb ferro dotant-la d'una gran resistència en comparació al pont de l'esquerra construït amb fusta. D'aquesta manera podem fer una comparança: les vies donen una visió de força i poder del nazisme i el pont reflecteix la feblesa i debilitat de la societat jueva.

Ruth Vander Zee és l'escriptora de *la Història d'Erika*, una història basada en fets reals.

L'àlbum és il·lustrat per Roberto Innocenti on utilitza el marró, negre i beige per plasmar tota la situació que s'està vivint, i sols empra els colors vius quan ens mostra a Erika i la vida actual.

El text és traduït de l'anglès per Pilar Martínez i Xosé M.Gonzalez.

En aquesta pàgina trobem una dedicatòria adreçada a totes aquelles persones que per la ideologia nazi han sofres la situació dels camps d'extermini.

Apareix també, les seues inicials i baix torna a parèixer l'estrela jueva.

Finalment, a la part inferior de la pàgina trobem totes les dades de l'àlbum.

Nota de la autora

o

En 1995, cincuenta años después de la 2ª Guerra Mundial, conocí a la protagonista de esta historia.

Mi marido y yo estábamos sentados en un banco en Rotherburgo, Alemania, mirando como un equipo de limpieza recogía del suelo un montón de tejas rotas del ayuntamiento. La noche anterior, un tornado había arrasado este hermoso pueblo medieval llenando sus calles de escombros.

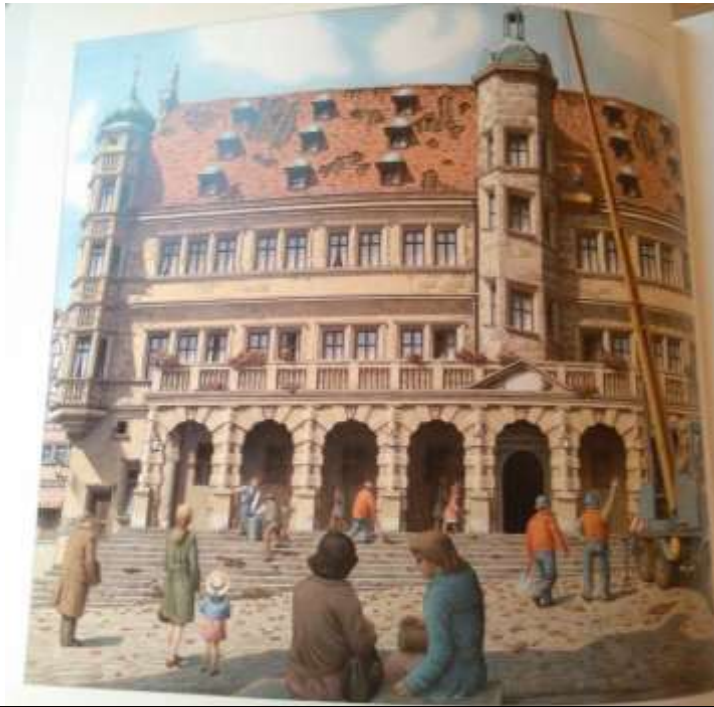
Un comerciante entrado en años que andaba por allí nos dijo que aquella tormenta había causado tantos daños como el último ataque de las tropas aliadas en la guerra.

Cuando el comerciante volvió a atender su negocio, una mujer que estaba sentada a nuestro lado se presentó a sí misma como Erika. Nos preguntó si estábamos de viaje. Cuando le dije que sí, que habíamos

Abans d'enfonsar-nos en la història d'Erika, l'autora ens fa un breu resum de com va arribar a escriure aquest relat.

L'any 1995 Ruth Vander va conèixer la protagonista de la història gràcies a un viatge que van fer ella i el seu home a Alemanya.

Tots dos estaven asseguts en un banc enfront l'Ajuntament observant com uns obrers arreglaven les despeses que un tornat havia deixat en la ciutat. En eixe moment, una dona se'ls va presentar; era Erika.

És la primera imatge de l'àlbum que es troba en color, ja que està representant la vida actual, el present. Erika encara no està contant la seua història .

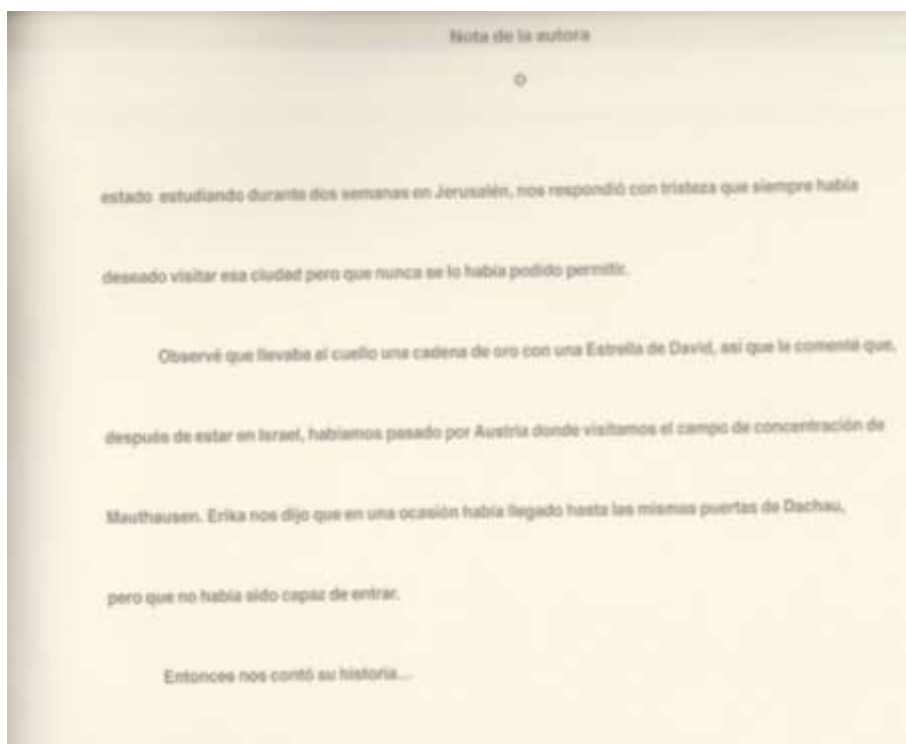
Plaça de Rothenburg

Ens trobem en Rothenburg, Alemanya, davant l'Ajuntament. En la part central de la imatge dues dones assegudes en un banc conversant. Són Ruth i Erika. Semblen tenir una relació de molts anys, han connectat molt bé.

La resta de persones actuen amb normalitat, un dia de la vida quotidiana, passejant pel centre de la ciutat i observant tot el mal que ha fet un tornat. No s'havia vist l'Ajuntament tant deteriorat des de les conseqüències de la Segona Guerra Mundial.

Ruth li conta el viatge que ha fet amb el seu home; Erika començarà a parlar de la seua infantesa. Ací comença la seua història...

URL: <http://www.pacoyerotravels.com/2010/10/romantico-paseo-por-rothenburg-ob-der.html>

El matrimoni havia estat de viatge en Jerusalem i visità el camp de concentració d'Àustria, Mauthausen.

Erika després d'escoltar on havia estat la parella comentà que li agradaria visitar Jerusalem i entrar en el camp de Dechau, però no havia pogut mai donar eixe pas.

Plena de records i emocions va començar a contar la seua història que escriurà Ruth Vander, l'escriptora d'aquest àlbum.

Entre 1933 y 1945, seis millones de los míos fueron asesinados. Otros murieron de un frío. Otros murieron de hambre. Y otros muchos murieron en hornos crematorios o asfixiados en cámaras de gas.

⊙

Nací en 1944.

No sé mi fecha exacta de nacimiento.

No sé qué nombre me pusieron.

No sé en qué ciudad o en qué país vine al mundo.

Tampoco sé si tuve hermanos.

Lo que sé con certeza, es que cuando apenas tenía unos meses me salvé del Holocausto.

⊙

La Segona Guerra Mundial compresa entre els anys 1939-1945 va dur amb ella grans repercussions. Una d'elles serien les deportacions massives als camps de concentració. Ací, és on se situa la història d'Erika.

Erika no sap quasi res del seu naixement: on va nàixer, en quin any, si té germans o de quina ciutat és. Sols és conscient que des de ben menuda se va salvar de les terribles conseqüències de l'Holocaust.

Muchas veces trato de imaginar cómo sería la vida de mi familia durante las últimas semanas que pasamos juntos. Me imagino a mis padres despojados de cuanto poseían, obligados a abandonar su casa y forzados a vivir en un gueto.

Quizá después nos trasladaron a otro lugar. Mis padres debían de estar ansiosos por abandonar aquella zona de la ciudad cercada con alambres de espino en la que habían sido recluidos. Querían huir del tifus, del hacinamiento, de la suciedad y del hambre. Pero, ¿se imaginaban donde iban a acabar? ¿Les habían dicho que los llevarían a un lugar mejor? ¿Un lugar donde hubiese comida y trabajo? ¿Habían oído hablar de los campos de la muerte?

☆

La protagonista es fa moltes preguntes intentant descobrir un poc més dels seus arrels. S'imagina com haguera sigut la seua vida amb la seua família i quins foren els pensaments i sentiments dels seus pares al viure d'eixa manera i haver d'abandonar-la.

Erika se pregunta si la població, desolada i famolenca, sabia on arribarien aquells trens tan abarrotats; si en busca d'una vida millor o tot el contrari, la mort.

En aquestes dues pàgines observem la mateixa imatge que podem trobar en la portada i contraportada.

Trobem una estació de tren repleta de persones amb una insígnia penjada de les seues camises; una estrella groga. Aquestes, estan fent cua per pujar-hi, tenen la incertesa i la por d'on aniran. Hi ha militars armats controlant que totes les persones pugen als vagons i no sobrepassen els reixats; aquests pertanyen al nazisme (ho podem comprovar per la vestimenta).

A més a més, l'escena es troba calorejada amb tonalitats grises, marrons i negres; sols se deixa veure un color, el groc per tal de destacar l'estrella que portaven penjada les persones, ja que eixe símbol era el que les distingia de la resta de la societat.

Per últim se dona protagonisme al carro de la xiqueta amb un color blanc, el color de la innocència. La mare agafa a la nena i el deixa en l'estació.

URL: <https://www.guioteca.com/mitos-y-enigmas/investigacion-revela-que-los-nazis-eran-adictos-a-las-drogas/>

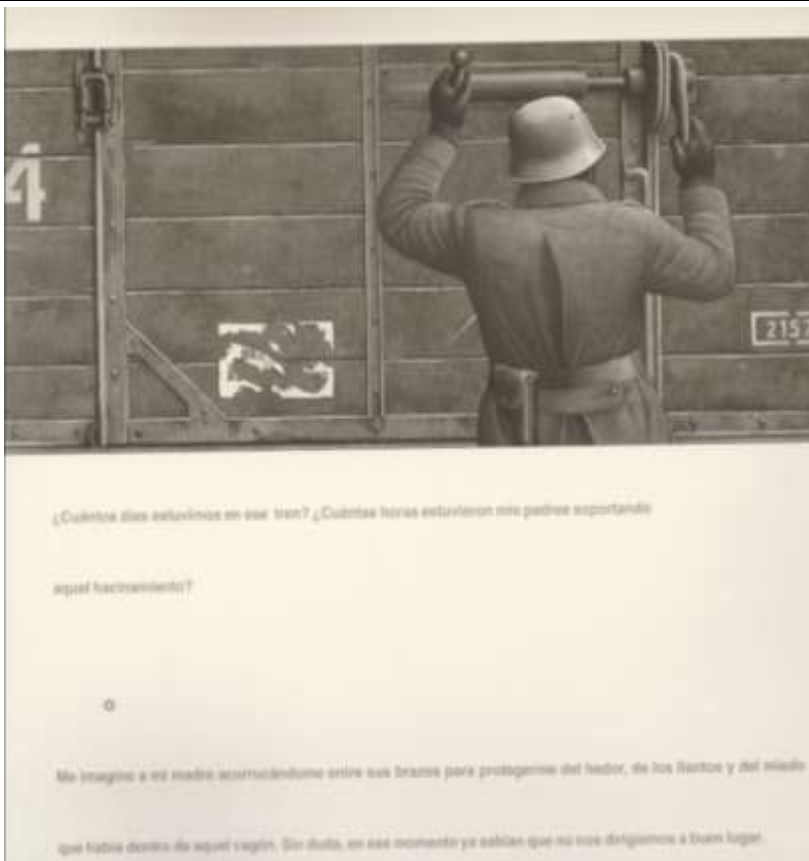
Me pregunta qué sintieron mientras eran conducidos como un rebaño a la estación de ferrocarril junto con otros cientos de judíos. De pie. Apilados en un vagón para ganado. ¿Tuvieron miedo al oír el golpe seco del cerrojo de la puerta?

Conocimiento al leer los días oscuros del pueblo, atravesando hermosos paisajes, extrañamente sijos al terror.

Ja dalt del tren, dins dels vagons, la gran aglomeració de persones es preparen amb totes les seues despeses per a donar pas al seu futur ple de pors, desolacions, incerteses i tristeses.

L'angle d'aquesta imatge és contrapicat amb el qual vol despersonalitzar a les persones llevant-les la personalitat a través de no mostrar el seu rostre; com bé ens diu el text "*como si un rebaño se tratase*". No obstant això, se pot diferenciar les edats i els sexes de les persones. A més, encara que hi haja una diferencia, un símbol les fan a totes iguals. Es tracta de l'estrela la qual es troba de color groc i podem percebre totalment que es tracta de persones jueves.

Altra vegada se destaca l'estrela donant-li el color groc i per dir-nos en tot moment que eixes persones eren jueves.

En aquest moment comença el viatge cap al camp de concentració. El militar tanca els vagons com si d'animals o objectes es tractaren. Hem de tindre en compte com traslladaven a aquestes persones. Utilitzaven trens de mercaderies per a transportar-los, degut a la gran capacitat de carrega que podien albergar. La comoditat d'elles era el menys important perquè per a ells eren persones insignificants. Es creava un procés d'objectivació amb el qual despersonalitzaven a les persones.

Dins d'aquests vagons podien passar moltes hores, fins dies. La protagonista se pregunta com seria eixa situació i torna a imaginar-se com la tractava la seva mare.

Me pregunto dónde estaba ella. ¿En mitad del vagón? ¿Estaba mi padre a su lado? ¿Le dio ánimos?

¿Hablaron de lo que podían hacer?

☆

¿En qué momento tomaron la decisión?

¿Cómo se abrió paso mi madre entre tanta gente para llegar a la pared de madera del vagón?

¿Diría: "dejénme pasar por favor...por favor...por favor..."?

Mientras me envolvía con cariño en una manta, ¿susurraría mi nombre? ¿Me llenaría la cara de besos

y me diría cuánto me quería? ¿Lloraría? ¿Rezará?

☆

La protagonista no cessa de preguntar-se com seria aquella situació, com se sentien els seus pares i com la tractava la seva mare. Sent enyorança i afecte cap als seus records i el que haguera sigut la seva vida amb la seva família.

El tren ja s'allunya, deixant enrere la vida quotidiana de moltes persones, comença un sentiment de por i incertesa pel que pot arribar a succeir.

A través de la imatge, es vol focalitzar el carro simbolitzant la pèrdua de l'alegria.

Analitzant el carro, intertextualment cal fer esment del director cinematogràfic *Eisenstein* en la seua pel·lícula *Acorazado Potemkin* i a *Brian de Palma* altre director que va homenajar a Eisenstein en la pel·lícula *Los intocables de Eliot Ness*. Roberto Innocenti s'inspira en aquestes escenes per tal de representar diversos sentiments tals com la frangibilitat, la vulnerabilitat o la innocència.

Acorazado Potemkin

Los intocables de Eliot Ness

Quissé mi madre, cuando el tren redujo la marcha al pasar por un puesto, miró a través del ventanuco del vagón; y con la ayuda de mi padre, forzó el estambre de espio que cubría el hueco.

Probablemente me espó por encima de su cabeza, hacia la tenue claridad que por allí entraba.

Lo único de lo que estoy segura es de lo que ocurrió después.

○

Mi madre me tiró del tren.

○

En aquest moment, la vida d'Erika va a donar un canvi significant. La seua mare, al veure que el tren reduïa la marxa, per la desesperació que portava damunt, va llançar a la menuda per la finestra amb l'esperança de salvar-la. Erika va tenir una possibilitat de vida segura.

En aquesta imatge podem observar com unes mans surten d'una finestra del vagó del tren. Són de la mare d'Erika qui intenta oferir un futur millor per a la seva filla.

En l'exterior del tren trobem a dues persones, tal vegada són elles qui arreplegaren a la xiqueta i la cuidaren com si fora seva.

Al fons de la imatge observem cases i ponts destruïts per les bombes. Són els efectes ocasionats per la Segona Guerra Mundial.

A més a més, hem de tindre en compte el color que s'empra per a descriure la imatge. Com hem estat veient, s'utilitza els colors negre, marró i beige per descriure els records i la tristesa d'aquella època però, ara ja podem veure com el personatge de la xiqueta rep color rosa simbolitzant l'alliberació, l'esperança i la nova vida.

Cai sobre la herba, juntó a un peso a nivel. La gente que estabi esperando a que pasara el tren,

vio cómo me arrojaban desde un vagón de ganado.

En su camino hacia la muerte, mi madre me lanzó a la vida.

Alguien me recogió y me entregó a una mujer para que me cuidara.

Ella arriesgó su vida por mí. Calculó mi edad y me puso una fecha de nacimiento.

Decidió que me llamaría Erika. Me dio un hogar, me alimentó, me vistió y me mandó a la escuela.

Fue buena conmigo.

Després d'haver-la llançat per la finestra, Erika va caure damunt l'herba. Una persona la va agafar i se la va endur a una dona per tal de que la cuides.

A partir d'aquest moment, la protagonista va tornar a viure gràcies a aquesta dona que li va cuidar, li va posar nom i li va donar una casa, entre d'altres. Sobretot, la va tractar com una filla.

El tren s'allunya, al terra es troba la xiqueta. La mare amb incertesa ha volgut arriscar-se i intentar que la seva filla tingués un futur millor.

Erika, altra vegada, es troba en color contrastant amb la resta de la imatge. Se li ha regalat una nova vida.

A los veintin años me case con un hombre maravilloso. Él me liberó de la tristeza que a menudo me embargaba y supo entender mi deseo de formar una familia. Tuvíamos tres hijos y ahora ellos tienen sus propios hijos. En sus caras, me reconozco a mí misma.

◉

Alguien dijo un día que nosotros llegaríamos a ser tantas como estrellas hay en el firmamento. Seis millones de esas estrellas se apagaron entre 1933 y 1945. Cada una de ellas era uno de los míos cuya vida fue destruida y cuya familia fue tronchada como un árbol.

◉

Hoy mi árbol vuelve a tener raíces.

◉

Erika ja ha crescut, ha format una família i és feliç. No obstant, sempre té en el seu pensament la vida, no sols la vida dels seus pares sinó també la de moltes persones. Per a ella són estrelles en el firmament que il·luminen la seva vida.

En aquesta imatge trobem el tren arribant al seu destí. És el camp de concentració d'Auschwitz on les persones que eren traslladades allí morien per malalties, malnutrició o maltractaments però la majoria eren assassinades a través de les cambres de gas. Aquest camp, és considerat com un símbol de genocidi de les persones jueves

Auschwitz

Aquestes dues pàgines representen el present. Les trobem en color simbolitzant que ja ha passat tot el perill; ara sols li queda el record de la seua infantessa.

En la imatge podem observar la vida quotidiana de qualsevol família. En la part dreta trobem a Erika veient un tren que està passant en aquest mateix moment davant de la seva casa. Es troba pensativa i recorda a totes aquelles estrelles que brillen en el firmament.

Sabem que és Erika per la roba, ja que en les pàgines anteriors havia aparegut amb una manta vermella i ara porta un vestit del mateix color.

Y mi estrella todavía brilla en el cielo.

☉

Dedicatòria a totes aquelles persones que van viure la situació del camp de concentració, per a Erika són les estrelles del cel.

Arriba la fi de l'àlbum. Trobem la contraportada la qual és la continuació de la portada i a més ja hem pogut veure aquesta il·lustració en les pàgines interiors d'aquest.

A l'escena, es pot observar com un col·lectiu de persones, estan pujant a uns vagons per ser traslladats als camps de concentració. Sabem que són jueus perquè entre els tons negres i marrons destaca una estrella groga; el símbol que portaven els jueus.

També, tornem a veure el carro de la xiqueta a primera línia dels vagons destacat per un color més clar, el blanc; el color de la innocència.

9.2. Experiencia lectora

Introducció de l'àlbum.

Llegim.

Donem la nostra visió crítica de l'àlbum.

Fullegem l'àlbum.

